

Feđa Vukić

Antun Boris Švaljek**Muzej za umjetnost i obrt,
studenj 1986.**

Izlaganje stotinu djela na izložbi koja nije posthumna akt je dostojan čuđenja i upitnosti zainteresiranog posjetioca naviklog na pompozne retrospektivne i epohalne koncepcije. Antun Boris Švaljek predstavio je upravo toliko djela nastalih unatrag četiri godine, u vremenu koje označuje novu fazu njegova života i rada. Taj poseban karakter izložbe naglašen je već i grafičkim oblikovanjem plakata, na kojem su otisnuti Švaljekovi potpisi od druge polovice sedamdesetih godina pa sve do najnovijih datiranih ovom godinom. I dok su oni najstariji iz vremena početaka njegova rada izvedeni tradicionalno impersonalnim velikim slovima, ovi najnoviji čisti su rukopisni potpis, dakle nose osobniji pečat autora. Sve ukazuje na određenu intimizaciju, naglašeniji govor u prvom licu umjetnika koji je promijenio životnu sredinu približivši se sebi, svojem Ja, nakon jednog klasičnog »peregrinatio«. Pomicanje po zemljovidu i simbolički je označilo pokušaj otkrića vlastitog ja.

Tako je bivši urbani freak postao pravi ribar u uvali. Promjena mjesta uzrokovala je i mijenu morfologije. Švaljek se raslikao, iako treba napomenuti da je već sedamdesetih godina hvaljen zbog svoga, posebno crtačkog, umijeća. Njegovo je majstorstvo u novim djelima još izrazitije, još bogatije, kao da je taj razbarušeni talent pronašao najprikladniji motiv u bujnosti mediteranske vegetacije.

Švaljek je svojedobno postao poznat po specifičnoj vrsti groteskne figuracije koja je bila inficirana određenim aspektima pop-arta. Preciznije, bio je to utjecaj popularne slike, medija urbane kulture i

njihovih klišeiziranih tvorevina. Kao rođenom smijaču i paroderu takva su shematična sredstva poslužila Švaljeku vrlo dobro za razne ironične operativne zahvate. Iako drukčije, nove slike iz osamdesetih godina još čuvaju tu notu popičnosti ako se složimo da je pop umjetnost za urbane pučane kojoj u osnovi uvijek stoji ambivalentan pristup materiji, najčešće humorni odmak. Zvali mi to camp ili grohoteska, razlika je prvenstveno u formi prezentacije. Utoliko novi opus A.B. Švaljeka kao izrazito pučka komedijantska umjetnost pokazuje te elemente popizma, i u specifičnom kadriranju i umnožavanju kadra, i u naiviziranom tretmanu djetinje percipirane figure. Dakle, novi opus ipak ne raskida potpuno s prijašnjim, i to je očito i na planu morfologije i na planu ikonike. Konstanta su umnoženi (gotovo stripovski) kadrovi kao komentar glavne cjeline, groteskni likovi kitova i ptica, precizna crtačka modelacija. Novost je nešto radikalniji pristup upotrebi boje i niz motiva koji pripadaju (uvjetno rečeno) mediteranskom ozračju. Sv. Juraj, zmaj, mala čudovišta, stilizirane krošnje crnogorice hvataju se u koloplet s baroknim portalima, papirnatim avionima i kitovima u prenatlaženom »comedia dell' arte koje je Švaljek i režiser i glavni protagonist. Što god da slika, on slika sebe, djeliće svog portreta, vlastito ja. Posebno je to naglašeno u fantazmagoričnom »Jasnom snu« – sve te smiješne tvorevine plodovi su autorova duha, i on sam kao da se pita o njihovu simboličkom značenju. Akcent je na motivu ptice u kavezu, amblemu izgubljenosti slobode, što je prikazano kao sjećanje na

neki prošli život a sve okruženo usplamtjelim mediteranskim krajolikom pod užarenim suncem. Taj fatum neslobode, neumitnost zatvorenosti i osjećaj duhovne klaustrofobije izražen je karikaturnim mimetičkim sredstvima prožetim gotovo panteističkim osjećanjem prirode. Ptica u kavezu poprima vrijednost univerzalnog simbola odnosa ljudske malenkosti i prirode, odnosa koji valjda nikad neće biti razriješen osim na štetu čovjeka. Švaljek ne lamentira već i najozbiljnije svoje preokupacije doživljava tragi-komično i omata ih neozbiljnošću. Smijeh, kako je već naglašeno u onom slavnom izmišljaju, razlikuje čovjeka od životinje, čini ga ravnim Bogu.

Poetika je tih slika snovita i dobro zamiješana, u njoj se sastaju sjeta i euforija, kontinentalno i mediteransko, ružno i lijepo ... sve je moguće, pa i to da kroz prozor baroknog »kadra« pogled pukne na more čvornate crnogorice. Kao u snu za koji nije siguran je li mora ili blagovijest pretapaju se oblici, prepleću planovi, dotiču najkontrastnije boje u kaosu kojeja je jedini logos autorova ironija.

Može se zaključiti da ova izložba ima značenje prijelomnog trenutka za Švaljeka, trenutka poslije kojeg mnogo toga više nije kao što je bilo nekad. Precizniji odabir djela na manjoj izložbi zacijelo bi pridonio zgusnutijem dojamu od ovako raspršenog koji inicira velika izložba. Određeno je nekoliko uporišnih točaka morfološkog razvoja, naznačen repertorij novih motiva koji ponovo potvrđuju grotesku i humorne egzibicije kao trajno opredjeljenje ovog umjetnika.